

Fins a l'última pedra

DISTRASIONS
núm. 108

Berta Creus

FINS A L'ÚLTIMA PEDRA

Ed. Males Herbes
2024

Primera edició: gener 2024

© Berta Creus

© de la fotografia de portada, iStock / TPopova

© d'aquesta edició, Editorial Males Herbes S.C.P

Guilleries, 26, 1 - 2

08012 Barcelona

www.editorialmalesherbes.com

ISBN: 978-84-127824-0-0

Dipòsit legal: B 21022-2023

Impressió: QP Print

Disseny i maquetació: Eduard Vila

Correcció: Joana Castells Savall

Sota les sancions establertes per les lleis, queden rigorosament prohibides, sense l'autorització per escrit dels titulars del copyright, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment mecànic o electrònic, actual o futur —incloent-hi les fotocòpies i la difusió a través d'internet— i la distribució d'exemplars d'aquesta edició mitjançant lloguer o préstec públics.

Y aunque no había niños jugando,
ni palomas, ni tejados azules sentí
que el pueblo vivía. Y que si yo escuchaba
solamente el silencio, era porque aún
no estaba acostumbrado al silencio;
tal vez porque mi cabeza
venía llena de ruidos y de voces.

JUAN RULFO, *Pedro Páramo*

M'apresso per atrapar un altre avió.
Faig tots aquests viatges,
però cap no em porta a casa.

SIMONA ŠKRABEC, *Torno del bosc amb les
mans tenyides*

i.

No soc lleuger. No soc lliure. No et pots escapar, em dic, però també: fuig. Estic avesat a córrer, no sé fer altra cosa i, en canvi, dono voltes per camins plens de bardissam i natura esquerpa i murs enderrocats mirant de recordar per on he vingut.

L'home que fa nits que no dorm condueix auto-
via amunt; assolellada i àgil, enquadra les divaga-
cions del conductor allà en la distància. El petit
cotxe s'emplena amb el caliu del sol, que hi crea
una temperatura límit entre la comoditat i l'excés,
i que genera en l'home un lleuger estat somnolent.
La carretera, quasi del tot buida, no deixa de pu-
jar amb mandra. Quan queden pocs quilòmetres

per agafar la sortida que espera, el rep una paret cendrosa, imperant, que creua sense pors perquè es refia que el telèfon el dugui on toca. La temperatura del cotxe davalla perceptiblement i l'home més aviat ho agraeix. No és present: deixa que el cap el porti a una llum encegadora entre agulles, a una manta amb olor de resclosit, a unes mans que totes juntes feien festa.

La veu del mòbil trenca la bombolla per anunciar que ha d'agafar el següent trencall, i és llavors que es nota la grisor pertot, densa, feréstega, mestressa. Un cop ha agafat aquella carreterota que no té ni una línia per separar els dos carrils, la boira s'atapeeix tant que ha d'afluixar. Els esvorancs que l'acompanyen a banda i banda, separant l'ara i l'encara, li embalbeixen els dits, que busquen en el volant alguna mena de garantia. Darrere les rases, només hi entrelluca camps terrosos i lletjos. Té ganes de pensar en les nits marrides al pis del Poble Sec, però la desconeixença de l'entorn li demana atenció a crits.

Què hi foto, aquí?

Va seguint la carretera com si li anés la vida, perquè potser és així. El GPS li marca un trajecte de vint-i-tres minuts, que passa sense veure res i pensant poc, delerós de submergir-se en

records perversos però alhora massa neguitós per la manca del tot més enllà d'un parell de metres a la rodona.

I si s'ha acabat el món i només queda aquesta carretera?

Terra de ningú, ni al nord ni al sud. Quatre pobles abandonats i un silenci trencat només per les minses bèsties que no volen marxar-ne i pels tractors que s'entossudeixen a desafiar la certesa. El no-res. Pols, terra i pedres que pesen massa.

I l'àvia, el nom, que sempre hi havia volgut tornar. I l'avi, l'ombra, que ves a saber què va voler mai. I la mare, la mà, que em va extirpar el tumor abans de néixer. I jo, el detrit, fent de descobridor de mons en un món en què tot ja està descobert perquè potser és l'única manera de poder donar consistència a una resposta. Però quina és, la pregunta?

La pantalla del telèfon escup la bandera d'arribada. La meta. El final. El principi. L'origen. L'home baixa del cotxe, que ha deixat arraconat a la vora d'un camí de carro que flanqueja el turó on es troben les restes del poble. El silenci l'espanta. S'adona, aleshores, del temps que feia que no quedava envoltat per la manca absoluta de so, una cosa que procura evitar perquè el fa dubtar de la pròpia

vida. El xiulet del vent ho esquinça tot de cop i l'home pot, finalment, fer les primeres passes.

Alça la vista tot apujant-se la cremallera de la jaqueta. L'aire és glaçat i sense vida. És mort. Després de tants anys i tants dubtes és aquí. El baf de la boca passa entre ell i la imatge de les parets desfetes apuntant al cel, recobertes del pas del temps. Enfila cap a les ruïnes cosint camins que suposa.

El poble de què tant hauria volgut sentir a parlar pretén amagar-se pel turó. No és més que pedra inútil feta munts, fusta escapçada i verdor incivilitzada; la punta d'un campanar partida, cases abandonades de fa dècades que giren l'esquena a l'asfalt, a l'electricitat i a l'aigua corrent: només feixos i feixos de pedres i teules i pegots de guix, entre forats i finestretes. Algunes pedres encara són a lloc. Pedres que les toques i sembla que et parlin, va rumiant l'home mentre volta amb dificultat, trepitjant herbes bordes, apartant branques insolents i esquivant punxes rondinaires. Té certa por penjant del coll; sembla que les cases es puguin desfer amb qualsevol cop de vent matusser. Són comptades les que preserven alguna porta o finestra, i cap en bon estat. També la majoria de baranes dels balcons s'han rendit. L'home procura dibuixar el que hauria estat aquell poble d'una

setantena de llars sense tanta flora desmanegada ni el mal de l'abandó. De fons, continua sentint bocins d'històries entre murmuris i es deixa embadalir per aquella capacitat seva tan poètica. Gris, marró i verd conflueixen en uns tons tristos que li acompanyen els ànims. Respira profundament, amb ganes d'absorbir-ho tot i no deixar-ho marxar.

Sí, potser sí.

Li arriba una imatge seva, condicional, arreglant una de les cases mentre alguns companys fan feina a les del voltant. Parets amunt, el so dels martells, algun crit, una rialla. Sua joia. I ella, ella també hi és i se'l mira tot arrencant civada borda del carrer. El daurat de les vesprades de juny ho tinta tot i l'olor de gra els llepa de ple. Aquella tristesa envellida, per un moment, es converteix en una melangia passada.

Sí, i tant que és això.

Creua el poble amb la calma a les cames i el neguit enjogassat a la panxa. En poca estona, ha arribat a les restes de les darreres cases del vessant oest. Allà comença un camí de carro que baixa cap a la boscúria més frondosa. Farigola i romaní, una catifa de pinassa seca, unes llebres fugisseres, alguna cigala rebeca.

Llavors la veu.

Ha d'obrir i aclucar els ulls diverses vegades abans de creure's que una dona gran —una vella— vagi caminant en direcció al bosc amb una pedra grossa entre els braços, xancarrona però decidida, cansada però sense deturar-se ni per agafar aire. L'home s'hi atansa de pressa empès per l'instint d'ajudar-la i li deixa anar un bon dia ben alt per si l'edat ja li ha anat taponant les orelles. La dona fa un bot, que li empeny els braços cap amunt; la pedra cau giragonsant-se a terra i fa sortir un sospir de pols cap a totes bandes. La dona posa l'esquena tan recta com pot amb un cagontot. L'home tapa la vergonya i l'ensurt amb les mans a la boca, però li surten pels ulls.

La vella el guaita.

—Bon dia.

I s'ajup a recollir la pedra, tancant així la porta de la conversa. L'home la imita, disposat a ajudar-la.

—Ja us la duc jo, ja. —I agafa la pedra.

—Doncs espereu que ne vaig a buscar una altra.

—Una altra? —L'home sent la força de la terra xuclant la pedra—. Però on porteu les pedres?

—Deixeu-la a terra de mentres, que ara vinc.

L'home obeeix i amb la vista segueix la vella caminant abrivada cap a la primera casa del poble.

Dir-ne casa és prou optimista, rumia, mentre guaita aquell poc més de mitja paret. La vella agafa un tros de pedra que hi ha a terra i s'atansa a l'home.

—Som-hi.

—Som-hi, on?

La dona no li contesta i continua caminant. L'home la segueix perquè no sap què més fer. Caminen en silenci i ell només pensa per què deu ser que amb quatre passes ell estigui buit d'aire i força i la dona sembli la mar de tranquil·la. Quin pes, les pedres. S'intenta imaginar qui les va dur al poble, com van construir les cases amb tant d'esforç. Però no pot, el cap se'n va al dolor que la pedra irradia cap a tot arreu, un mal que esmorteix tota la resta. Per més que vulgui distreure's, la pedra tan sols fa que recordar-li com és de dèbil. Ara ell només pot ser la pedra, i la pedra és ell.

Passada una estona, trenquen a mà esquerra pel bosc, sense seguir cap camí concret que ell pugui distingir. Els braços estan a punt de fer-li figa quan la dona deixa anar la pedra. Ell fa el mateix, sense esperar permís, i la pedra va a parar al costat de la de la vella.

—No! No! Separades! Cinc pams com a mínim!

L'home arrossega la pedra enllà amb desgana. En redreçar-se, enxampa la vella deixant anar l'aire

de cop, descansada. Ja callen, ja callen, remuga ella entre dents mentre es gira per desfer el camí. Un silenci baladrer l'empenta i la boira, famolenca, no deixa de cruspir-se les capçades dels pins. Arrenca a córrer desmanyotadament darrere la vella.

—Viviu aquí? Està tot... —deixa anar l'home finalment, cansat del silenci que ara, tornant al poble alleugerits, es fa més ferm—. Ja sabeu...

—Sí, visc aquí. —I no sembla que tingui ganes de seguir.

—Però llavors on viviu? Com...? —Espera que la dona l'interrompi per explicar-se, però continua mastegant silenci amb calma, un silenci que el nequiteja malaltissament—. La meva àvia va néixer al poble.

La vella s'atura un instant, com si hagués sentit un so llunyà. Alça el cap, perd la mirada. Quan l'home la vol acompanyar, però, reprèn la marxa. Veient que la dona no és gaire propensa a respondre, l'home opta per explicar-li com el seu besavi es va morir per la picada d'un escorpí quan segava i com la besàvia se'n va anar a ciutat amb la filla encara menuda. Guaiteu, li vol dir també, amb l'ajuda del dit; guaiteu el nas que ha arrossegat la família sempre, el nas de patata, el nas de pebrot, la nàpia, el ferro roent lleugerament torçat cap a l'esquerra

pel qui gosi renegar-ne; segur que us sona. Per contra, només li surt dir cal Muntades, la Fabiola de cal Muntades. La dona continua fent com si res i ell l'observa de cua d'ull amb certa decepció.

En arribar a les cases, la dona torna a la primera paret caiguda i agafa una altra pedra del terra. Amb el cap n'assenyala una altra tot mirant-se el visitant. L'home està tristament cansat i plega els braços mentre sent com una enreveixinada infantil li puja al cap.

—Miri. —I li surt aquell vostè que ha intentat retenir—. No penso tragar cap pedra més fins que no m'expliqui què carai està fent.

—Molt bé.

La vella recull una altra pedra i se'n va bosc enllà, deixant l'home enrere sense cap mirament ni decepció.

El visitant sent la curiositat rasant-li el clatell. Allò només pot ser demència o alguna bogeria que ja faci temps que hagi assolat la dona. El que més li sap greu és que sembla ben sola; no veu ningú que se'n faci càrrec. I ell té una mena de remordiment forçat que no li permet marxar i deixar-la allà, fins que es mori d'esgotament.

Perdut entre cabòries, comença a voltar pel que temps enrere devia haver estat un menjador,

o una quadra. O una cuina. El fred li ha traspasat la roba i comença a ser-li una molèstia palpable. Per la terra recoberta d'herba resseca i trepitjada hi ha un martell i una escarpa rovellats i escamats. Els agafa per examinar-ne els detalls, amb la tranquil·litat de qui sap que ningú no l'espia. Cerca una pista; de què, això ja no ho sap. Sent la vella darrere seu i els estris se li escapen d'entre les mans; el repic a terra salta de paret a paret, d'arbre a arbre. En girar-se, encara agafant la glopada d'aire, no hi troba ningú. Li surt un hola interrogatiu i fugisser que s'escola poble avall, sense més resposta que un xiuxiueig semblant al d'una ràdio llunyana. En una de les pedres davant seu li sembla veure-hi alguna cosa ratllada, com una inscripció. Mira d'atansar-s'hi perquè no pot empètir més els ulls, però, aleshores sí, sent els peus de la vella arrossegant-se darrere seu. La dona l'ignora i s'ajup per agafar una altra pedra de terra.

—No té família?

—No —respon ella mig ajupida. Quan es disposa a agafar la pedra, tanmateix, s'alça per fitar el foraster—. Aquí fa anys i panys que ja no hi queda ningú.

—Però què fa? Que desmunta el poble pedra a pedra, potser? —La confusió irresoluble que

l'oprimeix cada cop més li provoca un pessigolleig estrany al coll que li fa agafar ganes de riure i de cridar alhora. De cares enfora, però, això només es deixa veure per un tic diminut a la comissura dreta de la boca. La vella continua amb un posat seriós, sense moure ni una arruga. El fita de veure—. Miri. Mireu. No penso col·laborar en aquesta... en tot això que sigui que feu.

La vella alça les espatlles tot deixant anar un llengot gens dissimulat d'apatia i es dirigeix al bosc amb la pedra ja carregada quan s'atura per darrer cop i, mig girant la cara, li etziba:

—Doncs quedeu-vos a escoltar les pedres. —Les celles de l'home es comprimeixen cap al nas. Un segon, dos segons... cinc segons. Només el murmuri de fons—. No em crec que no les hàgiu sentides.

—Aquesta ràdio que se sent?

—Quina ràdio, fill meu, si s'ho han menjat tot els corcs.

La dona remena el cap i se'n torna al bosc. L'home es queda palplantat amb aquell xiuxiueig cada cop més clar rodejant-lo. Sense esperar gaire cosa del que està a punt de fer, s'asseu en un tros de paret, guaitant les pedres, i es posa a escoltar.